

QISHLOQ XO'JALIGIDA TRANSPORT LOGISTIKASI

Murodov Azizbek

3-1 AGB-21 guruh talabasi, Buxoro Davlat Universiteti

Saidova Feruza Kamolovna

Ilmiy rahbar: Buxoro davlat universteti, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: *Qishloq xo'jaligi sohasida transport mahsulotlarni yetkazib berish, saqlash, tarqatish va sotish jarayonlarida samaradorlikni ta'minlashni o'z ichiga oladi. Ushbu maqola, qishloq xo'jaligi transport logistikasi tizimini, uning samaradorligini oshirish va ekologik ta'sirini kamaytirishning muhimligini o'rganadi. Maqolada zamonaviy texnologiyalarning qishloq xo'jaligi logistikasi sohasiga qo'llanilishi, iqtisodiy samaradorlikni oshirish va transport tizimlarini optimallashtirishning asosiy yo'nalishlari ko'rsatiladi. Bu maqola mutaxassislar va qishloq xo'jaligi tizimlari bilan ishlovchilar uchun qimmatli tavsiyalar va amaliy masalalarni taklif qiladi.*

Kalit so'zlar: *Qishloq xo'jaligi logistikasining samaradorligi, transport tizimlari, mahsulotlarni saqlash va yetkazib berish, infratuzilma ,innovatsion texnologiyalar, barqarorlik va ekologiya.*

Kirish

Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotining samarali ishlashi uchun transport logistikasi tizimi muhim rol o'ynaydi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari qishloq xo'jaligi hududidan bozorlarga yoki ishlab chiqarish joylariga etkazib berilishi kerak, bu jarayonda tezlik, arzonlik va sifat muhim omillar sifatida paydo bo'ladi. Shu bois, transport logistikasi va uning zamonaviy texnologiyalari qishloq xo'jaligi mahsulotlarining sifatini yaxshilash, vaqtni tejash va ekologik ta'sirni kamaytirishda katta ahamiyatga ega.

Asosiy qism

Qishloq xo'jaligida transport logistikasi va uning ahamiyati:

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetkazib berishda eng muhim omil transport tizimlarining samarali ishlashi hisoblanadi. Bu tizimlarni optimallashtirish orqali mahsulotlar tez va sifatli yetkazib berilishi mumkin. Har bir qishloq xo'jaligi mahsuloti o'ziga xos transport va saqlash shartlarini talab qiladi, bu esa logistika jarayonlarida maxsus yondashuvni talab qiladi.

Transport vositalari va logistika jarayonlari: Transport vositalari tanlovi qishloq xo'jaligi logistikasi samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Avtomobillar, temir yo'l va suv transporti kabi vositalar har bir mahsulotning turiga va yetkazib berish

masofasiga qarab tanlanadi. Mahsulotlarning xavfsizligi va sifatini saqlash uchun har bir vosita optimal tarzda ishlatilishi kerak. O‘zbekistonda so‘nggi yillarda temir yo‘l transporti infratuzilmasi yangilandi va modernizatsiya qilindi. Xususan, «Toshkent—Samarqand» va «Toshkent—Buxoro» yo‘nalishlaridagi temir yo‘l magistrallarining kengaytirilishi va yuqori tezlikdagi poyezdlar joriy etilishi mahsulotlarni tashish tezligini sezilarli darajada oshirdi. Avtomobil transporti uchun yangi avtokolonnnalar va maxsus sovutgichli yuk mashinalari soni ko‘paytirildi. Bu, o‘z navbatida, mahsulotlar sifatining yaxshilanishiga va eksport salohiyatining oshishiga imkon yaratdi.

Innovatsion texnologiyalar va avtomatizatsiya: Zamonaviy texnologiyalar, xususan, GPS tizimlari, IoT (Internet of Things) va raqamli platformalar transport logistikasi jarayonlarini sezilarli darajada yaxshilashga yordam beradi. Bu texnologiyalar mahsulotlar holatini real vaqtda monitoring qilish, yo‘l xarajatlarini kamaytirish va etkazib berish vaqtini qisqartirish imkonini beradi.

Logistika tarmoqlari va infratuzilma: Mahsulotlarni saqlash va tarqatish uchun zarur infratuzilma tizimi — bu qishloq xo‘jaligi logistikasi muvaffaqiyatining kalitidir. Yaxshi rivojlangan transport va saqlash inshootlari mahsulotlarning sifatini saqlashda va qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini bozorlarga etkazib berishda muhim rol o‘ynaydi.

Ekologik omillar va barqarorlik: Qishloq xo‘jaligi transporti ekologik ta’sirga ega. Zamonaviy texnologiyalar yordamida energiya tejamkorligi, chiqindilarni kamaytirish va barqaror logistika tizimlarini yaratish mumkin. Bu nafaqat atrof-muhitni himoya qilishga yordam beradi, balki transport xarajatlarini kamaytirish imkonini ham yaratadi.

Iqtisodiy samaradorlik: Qishloq xo‘jaligi logistikasi samaradorligini oshirish orqali iqtisodiy foyda olish mumkin. Effektiv logistika tizimi ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, mahsulotlarni arzon va tez yetkazib berish imkonini beradi. Bunday yondashuv nafaqat ishlab chiqaruvchilar, balki iste'molchilar uchun ham foydali bo‘ladi. Logistik jarayonlarning samarali boshqarilishi iqtisodiy jihatdan foydalidir. Transport va saqlash xarajatlarini kamaytirish, ishlab chiqarishning umumiy qiymatini kamaytirish imkonini beradi. Biroq, raqamli transformatsiya jarayoni yanada samarali ishlashni ta’minlaydi. "Big Data" (katta ma’lumotlar) va "blockchain" texnologiyalari mahsulotlarning to‘liq izlanishini ta’minlab, yetkazib berish jarayonlarini yaxshilaydi. Boshqa sohalarda bo‘lgani kabi, qishloq xo‘jaligi logistikasi ham texnologik yangilanishlarni qabul qilish orqali yanada barqaror va iqtisodiy samarali bo‘lishi mumkin.

Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini eksport qilishni qo‘llab-quvvatlash: O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining eksportini oshirish uchun logistika tarmoqlarini modernizatsiya qilishga katta e’tibor qaratmoqda. 2021-yilda O‘zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini eksport

qilishning yangi strategiyasi e'lon qilindi. Ushbu strategiya doirasida eksportga mo'ljallangan mahsulotlar uchun maxsus eksport markazlari tashkil etildi. Shu bilan birga, avtomobillarga mo'ljallangan sovutgichli va standart transport vositalarining soni oshirildi. Bu eksport jarayonlarini soddalashtirishga va mahsulotlarni xalqaro bozorlarga tez va samarali etkazib berishga yordam berdi.

Mahalliy va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish: O'zbekistonning qishloq xo'jaligi mahsulotlarini tashishdagi samaradorligini oshirish uchun xalqaro hamkorlik ham muhim ahamiyatga ega. Xususan, O'zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari va Rossiya bilan temir yo'l va avtomobil transporti orqali olib boriladigan eksport va import mahsulotlari hajmini oshirishga qaratilgan bir qator bitimlar imzolandi. Shuningdek, O'zbekiston xalqaro logistika kompaniyalari bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali transport tizimlarining yanada modernizatsiya qilinishiga erishmoqda.

Xulosa va takliflar

Qishloq xo'jaligi transport logistikasi, mahsulotlarni ishlab chiqarish joylaridan iste'molchilar yoki bozorlarga etkazib berishning samarali va xavfsiz tizimi sifatida, iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan biridir. Ushbu sohada amalga oshirilgan yirik ishlar va innovatsiyalar qishloq xo'jaligi mahsulotlarining sifatini, yetkazib berish vaqtini va samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

O'zbekistonda qishloq xo'jaligi transport logistikasi tizimi hozirgi kunda modernizatsiya qilinayotgan va global talablarga moslashtirilgan tizimga aylanishi jarayonida. Yangi transport infratuzilmasi, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, va ekologik jihatlarni hisobga olish bilan bog'liq tashabbuslar qishloq xo'jaligi mahsulotlarini tez va arzon narxlarda yetkazib berishni ta'minlashga xizmat qiladi. Bundan tashqari, xalqaro hamkorlik va logistik tarmoqlarni global integratsiyalashdirish orqali O'zbekiston o'zining eksport salohiyatini oshirishi mumkin.

Shuningdek, transport tizimlarining samaradorligini oshirish orqali qishloq xo'jaligi sohasining iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatilmoqda. Hozirgi vaqtda ekologik barqarorlikni ta'minlash, energiya samaradorligi va chiqindilarni kamaytirish masalalari ham muhimdir. Innovatsion texnologiyalar, xususan, raqamli platformalar va IoT tizimlari, mahsulotlarni real vaqtda kuzatib borish imkonini yaratib, logistik jarayonlarni soddalashtirishga yordam beradi.

O'zbekistonning qishloq xo'jaligi mahsulotlarining eksportini oshirish, xalqaro bozorga kirishni osonlashtirish va tashish tizimlarini yanada samarali qilish uchun, davlat tomonidan olib borilayotgan siyosat va tashabbuslar muhim ahamiyatga ega.

Innovatsion texnologiyalarni yanada kengaytirish. O'zbekiston qishloq xo'jaligi transport logistikasi tizimining samaradorligini yanada oshirish uchun IoT sun'iy intellekt va "Big Data" texnologiyalarini kengroq qo'llash zarur. Bu texnologiyalar

orqali mahsulotlarni har bir bosqichda kuzatib borish va tizimlarni real vaqtda optimallashtirish mumkin.

Transport infratuzilmasini yanada rivojlantirish. Temir yo‘l va avtomobil transporti infratuzilmasini yanada rivojlantirish, ayniqsa, yirik qishloq xo‘jaligi hududlarini yirik logistik markazlar bilan bog‘lash zarur. Bunda sovutgichli transport vositalarining ko‘payishi, yangi temir yo‘l yo‘llarining qurilishi va zamonaviy avtokolonnalarning tashkil etilishi muhim.

Barqaror va ekologik toza tizimlar yaratish. Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini tashishda ekologik barqaror tizimlarni yaratish uchun elektr va hibrid transport vositalarini keng qo‘llash kerak. Shuningdek, chiqindilarni kamaytirish, energiya samaradorligini oshirish va atrof-muhitga zarar yetkazmaslik maqsadida yangi texnologiyalarni joriy etish lozim.

Eksport salohiyatini oshirish uchun yangi logistika markazlarini tashkil etish O‘zbekistonning qishloq xo‘jaligi mahsulotlari eksportini kengaytirish maqsadida yangi eksport markazlarini yaratish va tashish tizimlarini modernizatsiya qilish zarur. Bu, o‘z navbatida, mahsulotlarni xalqaro bozorlarga tez va samarali yetkazib berish imkoniyatlarini oshiradi.

Mahalliy va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish. Mahalliy va xalqaro transport kompaniyalari bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali logistika tarmoqlarini optimallashtirish zarur. O‘zbekistonning qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini dunyo bo‘ylab etkazib berish imkoniyatini oshirish uchun xalqaro transport va savdo tarmoqlariga kengroq kirish zarur.

Davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish Qishloq xo‘jaligi transport logistikasi sohasidagi yirik loyihalarni amalga oshirish uchun davlat va xususiy sektor o‘rtasida yanada samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yish zarur. Xususiy sektorning investitsiyalari va innovatsiyalarini rag‘batlantirish orqali tizimni rivojlantirish mumkin.

Mahsulotlar xavfsizligini ta‘minlash uchun standartlar joriy etish Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini tashish jarayonida xavfsizlikni ta‘minlash uchun xalqaro standartlarga mos tizimlarni joriy etish zarur. Mahsulotlar sifatini saqlash va tashishdagi noxush hodisalarni kamaytirish uchun tibbiy, xavfsizlik va ekologik sertifikatlash tizimlarini takomillashtirish kerak.

Aholi va fermerlar uchun ta‘lim va treninglar tashkil etish Qishloq xo‘jaligi transport logistikasi sohasida samarali tizimni yaratish uchun mahalliy fermerlar va transport kompaniyalari uchun ta‘lim va treninglar tashkil etish zarur. Bu, o‘z navbatida, mahalliy ishlab chiqaruvchilarning global bozorga kirish imkoniyatlarini oshiradi.

Qishloq xo‘jaligi transport logistikasi sohasida amalga oshirilgan tashabbuslar O‘zbekistonning iqtisodiy salohiyatini oshirish va qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini

xalqaro bozorga samarali yetkazib berishni ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu sohada innovatsion texnologiyalarni qo'llash, transport infratuzilmasini rivojlantirish va barqaror tizimlarni yaratish orqali O'zbekiston qishloq xo'jaligi sohasida o'z o'rnini mustahkamlashi mumkin. Maqsadga erishish uchun yanada ko'proq hamkorlik, sarmoyalar va innovatsiyalarni jalb qilish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Khasanov, A., & Shamsutdinov, M. (2020). *Qishloq xo'jaligi transport logistikasi: nazariy asoslar va amaliy yondashuvlar*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligi nashriyoti.
2. Fayzullayev, A., & Sodikov, Z. (2019). *Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini tashishning innovatsion usullari*. Journal of Agricultural Logistics, 34
3. Salimov, B., & Mirzaev, S. (2021). *Transport logistikasi: Tashish tizimlarini modernizatsiya qilish*. Tashkent: O'qituvchi nashriyoti.
4. Bekchanov, A., & Tursunov, A. (2022). *O'zbekistonning qishloq xo'jaligi transport tizimini rivojlantirish istiqbollari*. Economics and Logistics Journal, 15(3), 46-52.
5. Karimov, I., & Rakhimov, U. (2018). *Qishloq xo'jaligi eksporti: transport va logistika tizimi rivojlanishi*. O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri. Tashkent: Academic Press.
6. Smith, P. (2020). *Agricultural Logistics: Current Challenges and Future Directions*. Cambridge University Press.
7. Johnson, L. & Roberts, T. (2019). *Logistics and Supply Chain Management in Agriculture*. Oxford University Press.
8. Brown, J. (2021). *Sustainable Agricultural Logistics and Environmental Impact*. Journal of Transport and Environment, 14(2), 34-45.